

JÁNOSI ZOLTÁN („Krúdy Gyula”)

Szindbád utolsó halála

Szindbád egy verőfényes, cserfaillatú őszi délutánon, amikor a dél felé szálló csókák hajának ifjúkori színét juttatták eszébe, lerúgta magáról az avarköpönyeget, ami a sírját borította a fehér törzsű, múlt századokba merengő nyírfák alatt. E fák tövébe hatvankét esztendeje ásták el portékáikkal házaló vándorfazekasok, azután, hogy szeretői hiába küldözgették egymáshoz rézfoltos kis lovát, egyiküknél sem kapott bebocsátást; hagyták hát kóborolni hetekig a halottat az egylovas taligával a hideg októberi pusztán. A fazekasoknak tulajdonképpen a ló kellett meg a viszonylag még használható taliga, de a halott Szindbádot nem vonszolhatták magukkal az idők végezetéig, vásárról vásárra a fél országon át. Szindbád, aki titokban hálásabb volt a fazekasoknak, mint akárhány sompiros ajkú nőnek, aki viszonszerette, hosszú évtizedek után most érezte úgy, immár eljött a feltámadás ideje. A csókák csak ürügyet adtak számára a sírból való kitápáskodáshoz, valójában az idők változása eredményezte, hogy szándékába vette a visszatérést. Mint azt számtalanszor átgondolta a külvilági híreket a madarak énekléséből merítő hajós, föltámadni mind ez ideig egyáltalán nem volt érdemes.

Hagya hát, hadd dübörögjenek át feje fölött az évtizedek, a német és orosz tankok, a vagonok síró kerekei, amint viszik barátait, ismerőseit, egykori szerelmeit – köztük borbélyát, a terézvárosi boltost s a zsidó nőt, akiknek mélytűzű szemében ott ragyogott Európa gyásza – Dachau, Auschwitz, Birkenau felé. Hagya, tűnjenek távol azok a vonatok is, amelyek a szomorú bajszerű magyar katonák, a napszámosok, tanítók, börtörgyári munkások testét viszik a Don-kanyarba, a nagy húsdaráló kései felé, majd pedig a „kicsi robotra” hurcoltak álmait a messzi Szibériába, avagy Szolyva, Ungvár tömegsírijaiba. S hagya átrobogni maga fölött Rákosi Mátyás pribékjeit is, amint egy föltápáskodó nép szívére tapostak bakancsaikkal, akárcsak valamivel korábban Szálasi gyilkosai. Hagya átugrálni az avarlepte síron október gyors szárnyú vörös kakasait is s a kitépett címerű zászlókkal az országból kiemenkülőket, majd újra az orosz tankokat s a pufajkások csendet osztó géppisztolysorozatainak sötét, gyors árnyait. Majd a Haynau kegyetlenségén túltevő bosszú s a felakasztott miniszterelnök véráldozata árán megvásárolt gerincsorvadásos évtizedeket is s bennük az erős moszkvai vodka- és pezsgőszagot.

Szindbád azt gondolta, hogy ha már egyszer olyan szerencsésen meghalt, a legnagyobb balszerencse volna egy ilyen világra feltámadnia. De most, hogy új híreket hallott, alig egynéhány évvel az oroszok kitakarodása s az Országházat burkoló vörös drapériák szétrepedése után, mégis elszánta magát, hogy újra szétnézzen ebben a szép világban.

Semmit nem vitt magával a sírból, csak a legszükségesebb tárgyait, közöttük szíve fölött a Mária-képet, valamint azt az aranyláncot, amit a bagdadi vásáron kapott ifjúkori szerelmétől, Seherezádétól – éppen tíz nappal azelőtt, hogy a leányt egy szakállas hollandus elcsábította tőle egy fülledt mámorú éjszakán, amikor ő ahelyett, hogy idejében hazatért volna, új kalandokra várva ott ólálkodott a hárem közelében. Az aranylánc amulettje volt néki, az egyik láncszeme helyére egy picinyke aranyszívet forrasztott a mágiában s efféle tudományokban jártas perzsa ötvös, ez óvta meg Szindbádot azóta is az örök haláltól.

Az ekképp újra a fényre érkezett hajós, miután szétrugdosta a frissen nyílt sír körül szaglászó kutyákat, akik még Majmunka ökörlábszár-levesének szagát érezték rajta, azonnal Pestre sietett, gyalogosan a holdvilágpiros éjszakában. Gesztenyefákkal, akácokkal és olajcserjékkel szegélyezett, közönséges halandóknak és feltámadottnak ismeretlen utakon ment, csak a csempészek, leányrablók, szökevények számára köztudott ösvényeken, hogy behajtsa az adósságot az egykor az Arabs Szürke fogadóban szolgáló harcsabajuszú Vendelin pincéren. A főúrnak jó hetven éve kölcsönzött egypár aranyfrintot, amikor az – a beígért Párizs és Milánó helyett – Miskolcra akarta szöktetni a szállodatulajdonos lányát. Hogy a kalandnak mi lett a vége, arra Szindbád már nem emlékezett, a pénzre annál inkább szüksége volt, mert látta, hogy olyan világba jött vissza, amikor a halottnak is meg kell élnie valamiből. A városhatárhoz érve azonnal az említett fogadó irányába vette lépteit.

A nevezetes helyiség Óbudán állott, és Szindbád ugyanabban a dombhajlatban keresgélte, ahová annak előtte annyiszor sétált föl a kopogó macskaköveken a pesti oldalról a venyigederekű Rozáliával. De már akkor, amikor a Dunán átevezett egy gazdátlanul hagyott csónakon, s Rozália emléke oly messze volt még tőle, mint harmatcsöppre eső csillagfénytől a reggel párái, megérezte, hogy ennek a világnak csak a keretei hasonlítanak ahhoz, amit egykor magára hagyott. Amint elrúgta magától a csónakot, olyan érzése támadt, mintha nem is Óbudán, hanem New Yorkban járna, ahová másfél százada vetette a sors egy kivándorló sváb asztalosmester Friderika nevű leánya után. A tíz-tizenöt emeletes házak betonkolosszusai, mint Swift regényében a Gulliver felett topogó óriások szürke csizmái magasodtak körülötte. Fények villogtak, és mint a sírjáról szétzavart kutyák a le vesszagot, ő is megérezte az Arabs Szürke pinceszájának leheletét a domb alatt.

De a hajóssal átellenben, az egykori vendéglő helyén most csupán egy nagy üvegépület állott, s föléje sárga betűket formáló villanykörtékkel ez a név volt kiírva: MacDonald's. Egy ilyen nevezetű fickó, emlékezett Szindbád, a Harlemban árult pipaszárazakat, amikor ő Friderika selyemharisnyás lábnyomát szaglászta az óceánon túl. Ezen a helyen akkor még földszintes, piros tetejű házak mosolyogtak villódzó ablakaikkal, s vasárnap délelőttönként töltöttgalamb-kövérsgű házmesternék teregették ki a száradni való ruhát a kenderkötelekre, akárha egykori álmaikat emelgetnék a rezedágyások fölé.

Szindbád éhes volt, hiszen hatvankét éve nem evett, ráadásul Cezarina, a felesége a hajóst jobblétre szenderülése előtt másfél órával avas csülökből főzött bablevessel kínálta, ami a sírveremben töltött hosszú idő alatt rettenetesen megfeküdte a gyomrát. Terka pedig, akihez Cezarinától menekült, sajnálta tőle a bort, amivel ő leöblíthette volna a másik asszony levesét. Nem véletlen, hogy a hajós éppen kocsmázni készült, ami-

kor az emiatt kitört civakodás közben kiadta a lelkét. S noha a jó asszonynak arra volt esze, hogy sárga csizmás lábainál fogva kihúzza őt a taligához, felültesse rá, s a kopár, alkonyi mező felé fordítva a lovacskát, jól a farára üssön annak, de egy palack bort, azt már nem dugott volna a zsebébe: száraz torokkal bocsátotta egykori szerelmét a más-világra.

Azt a szomjúságot Szindbád azóta sem feledte el. Bort, sert és feltámadottnak illő ételt kívánt. Bement hát a hajlottabb korú férfi színészek cipőjéhez hasonlatosan kisuvickolt fogadóba, s a zsoké kinézetű pincérfiúhoz lépett, mielőtt helyet foglalt volna az egyik asztalnál. – Mondd, fiam – szólalt meg olyan kutató tekintettel, mintha a nyeresre esélyes ló nevét kívánta volna megtudakolni az istálló háta megett valami elvete-mült lócsutakolótól –, mikor lép szolgálatba a főpincér, bizonyos Vendelin úr?

A fiú úgy nézett rá rezzenéstelen, távolba meredő szemmel, mint a hal a jég alól. Mintha nem is Szindbád, hanem ő volna a feltámadott. Szindbádnak úgy tűnt, hogy ez a portásszerű fickó nem is hallja, hogy ő mit beszél hozzá, de aztán csak megszólalt a mihaszna kis zsoké, bávatag lassúsággal formálva a szavakat. A levegőben tompa fények csillantak, s bennük, mint valamely rég elfogyasztott piros halászlé emléke, tükröződtek egy régi arc töredékei. De csak úgy, akár ha csendes folyóparti sétán a virágok közt halcsontvázat lát meg az utazó. – Én vagyok Vendelin, mondta a fiú, de főpincért nem tartunk, a kasszánál kell fizetni.

Szindbád, aki a szavak szétpergő halpikkelyeinek tükrében észrevette a gyerek dédapjának, a néhai Vendelinnek a vonásait, ráébredt, hogy az adósságot nehéz lesz behajtania. Hiszen Vendelinnek legalább százhat évesnek kell lennie, ha élne még. Miután a főpincér halálának körülményeit is megtudakolta a fiútól, még inkább elszomrodott Szindbád. Kiderült, hogy Vendelint, akit az Oberbauer névre anyakönyveztek, hiszen háromszáz éve bevándorolt szepességi cipszerek voltak az ősei, a németes neve miatt kényszermunkára hurcolták e haza új jötevőit, alig pár évvel azután, hogy túlélte a világháborút. S a lúdtalpas, saigó derekú pincér, akivel erőművet építettek, ott veszett valamelyik Tisza-parti faluban. Miután Szindbád azt is megtudta, hogy barátja ismeretlen helyű tömegsírban nyugszik, végképp letett arról, hogy az egykori adósságát behajtsa. Inkább koszorút vásárolt volna abból a pénzből a néhai Vendelin csontjaira, már csak azért is, hogy a maga nehéz életére is emlékezzék, mert neki is csak a vakond kapart néha egy-egy zöld gallyat koszorúként a feje fölé.

Szindbád több mint fél évszázados éhségét azonban szegény Vendelin tragédiája sem csillapította. Benyúlt hát a zsebébe, s pénz híján egy ezüst karkötőt adván a fiúnak arra kérte, hogy hozzon neki valami jóféle vacsorát, olyat, amit csak abban a vendéglőben tálalnak, de lehetőleg asszony főzze, mert a férfi keze rágóssá teszi az ételt. A fiú lehunyta a szemét, miközben zsebébe sülyesztette a honfoglalás kori karkötőt, amit Szindbád a sírban talált, miközben egy tőle alig néhány méterre nyugvó avar nő keze után kotorászott.

– Nálunk csak egyféle van, uram, hamburger.

– Hamburger, hamburger – hömbörgette szájában az idegenes germán hangzókat Szindbád, a hajós, aki annak előtte igen gyakrak a Rajnán is főlevezett. Valami vöröshagymás marhasültre gondolt roston és zsemlegombóccal, sok zöldséggel, aminőt a nagy testű német lányok oly esetlen gyönyörűséggel tudnak feltálatni a feketerigókkal

és fényekkel teli fenyőfák alatt a Harz-hegységbeli fogadóknak. Éppen ezért, amikor a két kis pogácsát elébe tolta a zsoke, Szindbád úgy tekintett körbe, mintha párbajra hívták volna, amikor pedig beléjük harapott – amit a sírjában elképzelni sem tudott volna –, vágyakozással gondolt Cezarina avas bablevesére. Az ételnek ugyanis olyan íze volt, mint valaha azoknak a felvidéki vagdalt húsoknak, amelyekből a zsigori szakácsnék és élelmes konyhalányok kilopdosták a húst a szeretőiknek, s zsemlemorzzával meg hagyományával helyettesítették azt. Szindbád szeme előtt húslevesek aranykarikái úsztak el, bennük sok-sok színes zöldséggel, melyeket pirosposzsgás alföldi asszonyok húzogattak föl a harmatos földből hajnalban, mielőtt még felkel a nap. Az ennivalót azért nagy nehezen legyűrte a hajós, valahogy mégicsak elkezdett működni a gyomra, s mozgásba fogtak némiképpen már berozsdásodott zsigerei. Kisvártatva az is eszébe jutott, hogy a sírban töltött hatvankét év alatt nem találkozott eleven növel, így – a Krisztus utáni V. századból származó avar lelettel történt apróbb kokettálásokat nem számítva – nem volt alkalma udvarlásra sem.

– Magának olyan fehér a keze, mint amilyen alabástromból a Szűz Máriát faragták a poprádfelkai templomban – búgta Szindbád, akár egy kiadósabb telet átvészelt s az első korai napsütéstől felajzott gerle egy széles arcú, vastag combú kurvának, aki az egyik platánfákkal szegélyezett tér sarkáról hívta őt beljebb, a bokrok és padok felé, kisvártatva az után, hogy a hajós elbúcsúzott a néhai Vendelin halféjű unokájától. – Szinte világít az a kéz – dorombolt Szindbád, akár egy kizárt kandúr, ha bebocsáttatást kér. – Úgy világít, hogy a telehold, hogy el ne tévedjek a bűnös világ sötét erdejében. E homlok márványa pedig igen, itt a halántéknál szakasztott olyan, mint Máriáé, amikor a kisdedet mentette, nehogy a zsidó király lemészárolja őt is, akár a többi gyermeket...

... Úgy vártam már magára, akár a sirály a tenger illatára – cifrázta tovább Szindbád, olyanféle mozdulatokat téve, mintha a francia négyest akarná kezdeni a karneválon.

– Most dugni akarsz vagy prédikálni? – kérdezte érdes, rekedt hangon a ribanc, aki csak két hete jött fel Borsod megyéből kurválkodni Pestre, s még nem szokta meg a Szindbádéhoz hasonló, finomabb beszédmódokat.

Ahogy Ewelyn selyemharisnyái szakadtak egykor ketté, ha a régi temető fejfái között bujdokolva beléjük akadt a koszorútartó szeg, úgy repedt el egy pillanat alatt Szindbádban is az idill. Megtántorodott, mint egy szenet sikkasztó iskolamester, ha a távoli városból váratlanul megérkezik a felügyelő. Elbizonytalanította és kijózanította az ócska és közönséges hang, amihez nem volt szokva, mióta csak elhagyta a bagdadi bazárt. Néhai szerelmei közül csak egy papné volt ilyen alpári hozzá, otromba szavakat kiabálva kalaptűvel támadott rá, midőn tudomására jutott, hogy Szindbád zálogba adta a tőle kapott rózsafüzért, hogy pálinkát vegyen rajta egy átfagyott koldussasszonynak.

Szindbád otthagya a platánfák alatt a bárdolatlan teremést, de már újra egyetlen hegedű volt a lelke, ahogy újabb nő után osont a budapesti éjszakában. Ezzel a hatalmasan zengő hangszerrel a lelkében pillantotta meg a másik lányt, azt az egyszerűbb öltözetű kisasszonyt, aki egy kirakat előtt sétált fel s alá egy kalaposbolt előtt.

Szindbád úgy eregette ki lelkéből a hegedű hangjait, cirádásan, kecsesen, kicsit fájdalmasan, a több évtizedes visszafojtott szerelem hevületével állva a nő elé, ahogyan a szirmok hullanak október közeledtén a tulipánfáról. S amint a hangszerből pergő szir-

mok mind odahulltak a leány lába elé, emélkezve az égből hulló rózsacsokorra, Szindbád térdre borult.

– Van-e még? Van-e még egy csokor rózsája, vagy immár vérré vált mind? Hát lehet-e még ajándékom az élet? – szólt, akár a Szentföldre készülődő lovag. Vagy csak a hóra ömlő piros vérének látványa lehet az enyém, ha alászáll a mennyből, gyermekem? Hát micsoda parancsot követünk mi mind?

A leány – miközben a levegőben rezgett még Szindbád tremolója – olyasféle hangon sikoltott fel, mint amikor a dárdahegy megcsúszik a síkos fémből való páncélzaton, és nem a szívbe, csupán az ember vállízületébe talál. – Örült! Örült! – kiáltotta kopogó sarkú cipőjében menekülve, míg Szindbád hosszú léptekkel rohant utána, hogy mindenképpen tisztázza, nem ő volt-e az a kis virágáruslány, akit nyolcvan éve hazakísért. – Örült! Segítség! – sikoltozta egyfolytában a nő. – A múltkor is egy ilyen fojtotta meg a Kétlyukú Margitot!

Szindbád hiába érte utol a menekvőt, három elvetemedett képű strici taszigálta, lökdöste és kergette el onnan, s csak a Vén Harangozó utca sarkán, a volt Vámhivatal megett sikerült kerekelt oldania, megtépázva, felborzolt hajjal, akár egy idegen udvarra tévedt, kutyáktól megzavart gácsér.

E két kísérlet után Szindbád úgy döntött, hogy időlegesen lemond az asszonyi társaságról. Inkább Rezeda Kázmér háza felé indult, hátha ő kiségitené azzal a negyven ezüsttel, amit még kártyán nyert tőle – de akkor Rezeda csak váltót adott, nem tudta kifizetni a pénzt, mert éppen e parti alatt úszott el utolsó birtoka is, a tarpai szilvafaerdő. – Hátha Rezeda is feltámadt – töprengett Szindbád a váltót forgatva, arra gondolván, hogy most nagyobb esélye lehet Rezeda föltámadásának: hiszen hírét vehette, hogy ő is visszakapja a birtokait. Rezeda házat sértetlenül találta. Erősen kopogott esernyőjével a háromszáz éves tölgyfa ajtón, ami azonnal föltáruult, mint a mesebeli szézám.

A két fehér köpenyes ápoló – mielőtt megszólalhatott volna – már vonszolta is befelé Szindbádót a szeretetotthonba, ahová bárki hajléktalan bekopoghatott. Egy hosszú termen cipelték át, ahol vagy nyolcvan vaságy sorakozott bezúfolva. Rajtuk kifejezéstelen, megtört arcú emberek zsíros kenyeret ettek, aludtak vagy imádkoztak. A tiltakozó Szindbádót a vetkőztetőbe kísérték – ha már bebocsáttatást kért –, ahol egy zöld gumicsővel éppen egy szakállas embert mostak, aki csupa vér volt, és kétségbeesetten kiabált, hogy ő nem bűnös.

– Mindannyian bűnösök vagyunk! – ripakodott a szakállasra a főorvos. Ezt Szindbád is így tartotta, de szokásától eltérően most mégsem szólt bele a dolgokban, mert szívéhez hirtelen közel érezte ezt a szegény véres embert, akinek – a mosdatás után látta csak – a két tenyerén, két lábfejen és a melleközepén egy-egy csúnya piros seb éktelenkedett. S még akkor is kiabált, hogy ő nem bűnös, amikor az ápolók lepedőkbe csavarva elvonszolták onnan. – Úgy szedtük le megint a keresztről – vágta el Szindbád mélézását a főorvos. – Egy ács fia ez, folyton fakereszteket ácsol, és hol itt, hol ott szegezteti fel magát Budapesten, erre a cirkuszra itt mindig akad lelkes, hozzáértő és segítőkész ember.

– Remélem, Szindbád – húzta össze komoran a szemöldökét a Faustus-képű doktor, ön nem tervezi, hogy ilyen játékba kezdjen, hiszen maga is odaátról jött, jól tudja, hogy mi az értelme ennek...

Szindbád nem válaszolt ennek a kicsinyes és hitetlen alaknak, hogy az előnytelen körülmények ellenére is megőrizze a fensőbbiségét. – Azért csak vigyázzon – folytatta tovább a sarlatán –, és jól viselje itt magát, ha már nem becsülte meg eléggé a sírját. És hogyan véletlenül – nézett töprengve maga elé – újra eltennék láb alól, nem kell annyira igyekeznie vissza, jó helye van ott, itt pedig semmi szükség sincs a magafajta alakokra, éppelég baja van így is az asszonyoknak meg a rendőrségnek.

Mire Szindbád kikeveredett Rezeda egykori lakosztályából az utcára – az ápolók őt is le akarták zuhanyoztatni, azzal gyanúsítván, hogy a parkban hált, mert erős földszaga van –, ödakünn már virradt.

A hajós tűnődve folytatta útját. Ahogy bolyongott a málló falú házak között a külvárosban, amely a legjobban hasonlított e pesti városnegyedek között alkatában és építményeiben is arra a környezetre, amit ő itthagyt, egyre inkább elszállt belőle a sírban töltött évek fáradtsága. Az utcák is mind gyorsabban teltek meg emberekkel. Mire bebarangolt minden helyszínt, teret, közt, templomot és sikátort, ami még őrizhette régi ifjúsága töredékeit, már erősen fent járt a nap.

Szindbád kezdett hozzászokni a változásokhoz, de csak olyanképpen, mint egykori kékfestő barátja az új feleségéhez, aki száraz és kemény volt, mint a régi, kővel nyomott bibliákban a parancsolatok. Ha valamit helyén talált a régi világból, annak azért szívből megörült. Majdnem felkiáltott például, hogy megvan még az a mezítelen, kagylóból kikelő Vénuszt formázó bronzszobor, hajába font karokkal az öreg bencés kápolna mögött a hársfák közepén, amihez ő is elmondott egy-egy hálaadó imát, akár az akkori Pest régi gavallérai, ha az égő szemű szépasszonyok kezéből küldött levélkék biztató hírt üzentek.

Szindbád már azon volt, hogy valami öreg trafikosztól vagy félszemű koldustól a helybeli viszonyok felől részletesebben is tudakozódjék. Olyasmire volt kíváncsi, hogy melyik boltosnének utazott el hosszabb időre a férje, hány órakor csapolják frissen a sert a legközelebbi fogadóban, honnan rendelik a Három Vak Kalóhoz címzett étteremben a kadarkát, a sertéssonkát, a petrezselymet és a káposztát, melyik trafikban lehet olyan dohányt kapni, amiben nincsen finánc láb, a patikusné melyik utcában tart saját kezével készített orvosságot a gyomorfájás ellen – csupa olyan dologról tehát, ami a legfontosabb egy megállapodni készülő férfiú életében. Ahogyan azonban e tudakozódás céljára megfelelő személyt keresett, s az emberek arcába nézett, ráébredt, hogy mi nyugtalanítja legjobban e friss föltámadottságban.

Szindbádot az zavarta leginkább, hogy megváltozott az emberek szeme. Nem a metszésében, a formájában vagy elhelyezkedésében, hisz annak előtte is látni lehetett itt mindenféle szemet. A tatár típustól kezdve az északiak jég alatt parazsat rejtő tekintetéig, mélytüzű, szomorú, barna magyar szemeket és gyöngédséggel simogató szlávokat, nem beszélve a mindent látó, múltba és jövőbe tekintő, szenvedélyes cigánylánnyokról. Ahány szemfajta csak színben, formában létezett a földön, az mind megtalálható volt Budapesten.

Nem ez a bőség változott meg, hanem az, ami a szemek mélyén lakozik. Amiről a tátrafürdei jegyző özvegye beszélt először Szindbádnak még úrfi korában, amikor az ifjú bohém hamisan tekintett rá egy délutánon, mert egy almaillatú szobalány járt az eszében, akitől hajnal felé tért haza zárandoklatából. Az özvegy azt mondta volt a sunyító

Szindbádnak, hogy ha bűnt követ el, panaszkodjon inkább főfájásra, vagy köttesse be mindkét szemét – mint egy feleséggylkos a főbelövés előtt –, ám ne nézzen soha bűnös lélekkel az emberek szemébe, mert azok úgyis kiolvasnak belőle minden gonosztettet.

Hogy ennek az asszonynak milyen színű szeme volt, rozsdás gesztenyelomb árnyalatú-e, vagy zöld, akár korai tavaszokon a búzavetés, avagy olyanfajta világoskék, hogy szívdobogást kap tőle még egy reszkető száju, fogatlan kanonok is, Szindbád már nem emlékezett. De a gondolatot, amit tőle kapott, egyetlen világgrészen járván sem ejtette ki elméjéből. Bármerre ment, mindig az emberek szemébe nézve fogott az adott világ megítéléséhez, hogy alkalmas lesz-e a hosszabb idejű ott-tartózkodásra. (Éppen ezért húzta jól össze a szemöldökét, hunyorított, ha az utcán járt-kelt, hogy az ő szándékát viszont még véletlenül se tudja egyetlen szembejövő sem kifürkészni.)

S meglátta itt Szindbád a szemek feneketlen kútjaiban az örvénylő szomorúságot, a fekete mohóságot, a kiszolgáltatottságot; és észrevette a gyűlölséget, a bűnt, a megalázottságot és a nagyravagyást, mindezek fölött pedig a szaggató magányt. Ez pedig igen nagy szájalmat ébresztett benne. Nem a világot szánta Szindbád, azt ismerte ő már jól kóborlásából, hanem a maga jussát. Tudta, hogy az örök bolyongás és magány az ő joga és büntetése, azt nem testálhatja át a világra. Ha mindenki így fog hányódni, egyedül, idegenül, akár a sáska, akkor mivégre éljen ő?

Ekkor rettent meg először igazán Szindbád, mióta visszatért az élők közé. S ezt a borzadást már cipelte tovább magával, ahogy csavargott Budapest utcáin a mindenről mit sem sejtő, hiú és vak nyüzsgésben, ahogy mind beljebb tülekedett, maga mögött hagyva a külváros legszélét.

Azzal már nem rémülete, csak megvetése nőtt, hogy látta, errefelé számos helyen még annál is nagyobb a szegénység, mint amikor Terkáék őt elindították a kivénhedt cirkuszi lóval Halálország irányába. Csaknem a fejére dőltek a lepusztult falak, az omladozó, gerendákkal megtámasztott függőfolyosós házak, ráadásul majd leverték lábáról a szédelő és piszkos gyerekek, miközben helyenként még köpködték és szidalmazták is a hajóst. Szindbád hallotta a kapulajakból s a fényt sohasem kapott szobák mélyéről a szerencsétlenek, a tüdőbetegek, a bénák, az öregek, a máról holnapra tengődők káromkodását is. S azt is tudta, hogy mindez meddő jajgatás, az átok és könnyörgés úgy pereg le az égről, akár a hideg, kiábrándult nő nyakáról a férfiúi zokogás.

A sötét, kaftánszerű kabátban osonó Szindbádra kártyások bámultak a kis terekről merev, fénytelen szemekkel, állástalan fuvarosok, teherhordók, bányászok, tornatanárok, mosószerűgnőkök fogták pillantásuk képernyőjébe egy-egy villanásnyira. Sötétkék atlétatrikós, reggeli gyanánt sörösüvegből pálinkát vedelő reménytelenek s gyanús külsejű kutyasétáltatók méregették, mintha azt fontolgatnák, rá kellene uszítani Szindbádra az ebeket, ha már ilyen gonosz lett a világ. A kopott és nyüzött asszonyok viszont, akik mindenki Jézus Krisztust vagy Szűz Máriát láttak, olyan könnyörögve néztek rá, mint egy csodatévőre, aki azonnal megsegíthetné őket balsorsukban.

Szindbád megsimogatta szíve fölött a Mária-képet, amit nem asszony, hanem egy színarany szavú püspök ajándékozott neki immáron száz éve, midőn a hajós, leszámolván addigi bűnös életével, vezekelni tért egy távoli kerület püspöki székhelyére. Ördögűzésben segédkezett akkor a püspök úrnak abban a romlott erkölcsű városban. Amerre csak a

szálfa termetű Szindbád rázta a füstölőt – akár egy Madridból érkezett inkvizítor –, oda az ördögök sokáig nem is mertek visszatérni. Még évtizedek múlva is hidegrázásuk támadt Szindbád szereplésének emlékétől – s ez igen nagy hasznára vált később is az egyházközség jóra való polgárainak. Az országnak ezen a fontos vidékén viszont Szindbád nem végzett efféle szolgálatokat, csupán izgága huszárkapitányok füleit vagdosta le párbajban, és kétlovas hintókat fékezett meg pusztá kézzel, ha azok elragadták a sikongató színésznőket. Így hát errefelé az ördögök is sokáig szabad kezet kapva gárázdálkodhattak, sőt, Szindbád úgy érezte, hogy most már valóságos paradicsom ez a hely számukra. Megállott hát menet közben a trógerekkel, kismizmizettekkel, kapcabejtárokkal, csavargókkal, politikusokkal, stricikkel és kurvákkal teli budapesti utcán, hogy legalább most elmondjon egy fohászt a gonosz ellen. S a Mária-képet tapogatva azt kiáltotta kicsi kopott, de még mindig szépen zengő hangján:

– Nagyasszonyunk, mentsd már meg végre ez országot a gyávaitól!

E kiáltásra Szindbádot figyelni kezdték, mint valamely közönséges baktert, s kisebb csődület támadt körülötte. Ő viszont kerülni akarta a feltűnést, nem érezte magát hivatottnak nagyobb szabású erkölcsi prédikációra. Egykettőre fenn termett a Várban, ahová siklóval ment – vaknak tetteve magát –, mert kezdett ráhangolódni az új világ szokásaira.

Hosszan korzózott a Halászbástyán, mindazon nőknek a nevéből hexametert próbálván összeállítani, akikkel valaha: délben, délután, estefelé, éjszaka, hajnalban vagy délelőtt erre tekergett. Az évszázadok óta zakójára tapadt tűzvörös, hajnalszőke, mohabarna, szénfekete, rozsdás, fehér és ki tudja miféle színű hajszalakról próbálta kitalálni, mi is volt a parasztnő, cselédlány, színészdáma, jegyzőfeleség, mosóasszony vagy képviselőné neve, akinek itt annak előtte a lábaihoz vagy vállaira borult. De az emlékezés – és még inkább a versfaragás – nehezen ment, mert Szindbádöt lepényárosok, cukorkakínálók, zenészek, cigarettáarusok, hímezett ingeket árusítók, hittérítők és aberrálak zaklatták, lökdösték. Kínálgatták, ajánlgatták portékájukat vagy magukat, hogy a nevezetes gavallér alig győzte kapkondi a sírjában viszonylag kiegyensúlyozott, egyenes tartáshoz szokott fejét, egészen belefájdult a szokatlan forgolódásba a nyaka.

– A Csendpatakiné fürdőjében kellene megmasszíroztatnom Amáliával – tapogatta sajtó tarkóját a művész –, avagy Grüner Franciskával a karlsbadi forrásoknál.

A Dunáról lassú reptű sirályok szálltak fel, a hullámokon színes fények ringtak, és a harangszó hirtelen delet ütött a közeli templomtoronyban.

– Uramisten, Ewelyn! – kapott a homlokához Szindbád, és máris négyesével kapkodta lefelé a lépcsőket. Elyargalt a Hilton barna tükrös árkádjai között, néhai Alexos görög kereskedő házánál, egy Savoyai Jenő budai várostromának idején szíven lőtt, Ibrahim nevű szpáhi kapitánynak a girbegurba kövek alatt fekvő csontjai felett, majd gyalogosan futott át a Lánchídon, s hanyatt-homlok rohant a Kerepesi temetőbe. Ewelyn ugyanis pontban délben szokott ott sétálni és a megbeszélrt időben egy gesztenyefa alatt várni őt.

Szindbád már a temetőkapuból megpillantotta, hogy áll még az a gesztenyefa, s megérezte Ewelyn sűrű selyemzagát is. Mint a szimatot kapott vad, vetette magát, ösvényt keresve, a gesztenyefa irányába. Nyílegyenesen azért nem vágthatott át, mert temetés volt, zokogó lánykák, lila szemű vénasszonyok, komor, sötét ruhás férfiak kísér-

ték a megboldogultat. Nem mert közéjük keveredni, mert félt, hogy zavart okozhat, ha a gyászolók megérik rajta a friss feltámadás szagát.

Kisvártatva elvonult a menet, s Szindbád már rohant is, ahogy járástól több mint fél évszázada elszokott lábaitól tellett, mert már Ewelynt meglátta a gesztenyefánál, amint befordul mögéje, s int neki. Egy szempillantás alatt a fa alatt termett, de ott csak egy halom száraz gesztenyelombot kavargatott a szél, noha a levegőben ott úszott még Ewelyn illata. Szindbád rémülten tapogatózott körbe, mintha a csuklójánál akarná megragadni a nőt, hogy ajtót nyisson magának az emlékeibe, de csak az asszony illatába markolhatott.

– Szinbáááááá! – hallotta ekkor hirtelen napkelet felől a levegőből Majmunka hangját.

Szindbád kavargó havat, hóval lepett piros háztetőket látott, s látta, amint a disznóperzselések szalmazparaszát felkapja a szél. Rozmaring meg sóvári alma illatát is érezte, amit még édesanyja tett a kredenc tetejére, ha a közeli tavak leheletéből megérezte, jön a tél.

Hirtelen ellenállhatatlan vágy fogta el a szülőföldje után. A nyíri homokban futó bricskákra, a menyasszonyi ruhás nyírfaligetekre, almafaerdőkre, a csöndesen folyó beregi vizekre gondolt, s menekülni akart a bűnös városból, ahol nem találhatott rá igazán önmagára, ahogyan Vendelinre, Rezedára, Ewelyn selyemhajára sem. Ott, messze a Nyírben viszont az őszi párák gyolcsából kibomolva várta őt Majmunka háza. Arrafelé ilyenkor szüretelik a piros bornak valót, és a nyírfák fehéren zsongó szoknyája is ilyenkor ragyog a legforróbban.

*

Szindbád úgy határozott, hogy a nagyvárosban tapasztalt sok keserű élmény miatt előbb abba a kis templomba tér be imádkozni, nem messze Majmunka falujától, ahol egykor megkeresztelték.

Már alkonyodott, amikor megérkezett a bűdös személyvonaton a többórás rázkódás és az azt követő hosszú gyaloglás után a százados tölgyfákkal szegélyezett templomtéri gyepre. Ahogy a templomba lépett, érezte először, amióta visszatért az életbe, hogy otthon van.

A padokból, amelyek deszkájára Szindbád lehajtotta a fejét, ugyanaz a sötét, megáradt, tél végi vizek szagára emlékeztető, nehéz illat áradt, akárcsak több száz éve. Még a szű is ugyanúgy percegett a pad lábában, mint amikor Szindbád haját még nem lepte el a dér. A falakról a jóságos arcú szentek is éppoly szigorúsággal néztek rá, mint fél évezreddel ezelőtt.

Szindbád előrehajtott fejjel, összekulcsolt kezekkel, hosszan imádkozott. Még tudta azokat a régi imádságokat, amelyeknek, ha szépen suttogják őket, olyan ízüik van, mint a hideg porcelán- vagy ezüstcsészékben tartott dióbélnek, amit öregasszonyok vesznek elő téli estéken a szekrény leghátsó polcairól. Legelőször egy ilyen imádságot mondott el, azután köztudottabbakat is, zsolozsmázó, lassú ajakkal. Keresztelő Szent János, Szent Erzsébet, Jakab apostol és maga a Szűzanya is helyeslően hunyorogtak feléje a színes

táblákkal fénylő üveglablakok alól. Ők pontosabban tudták, hogy az imádságok mögött, akár a vadlúd, ha felhők mögött repül, milyen gondolat mozog Szindbád fejében.

Az arany, piros, kék ruhás festmények áldott figurái a kis falusi templomban emberemlékezet óta éppoly jó barátai voltak Szindbádnak, akár a kereskedők vagy kocsmárosok a világ bármelyik szögletében. De ők azt is tudták, hogy Szindbád ügyis megter hozzájuk, bármeddig tekereg odakünn a világban. Vagy azért, hogy könnyítsen a lelkén, ha megint bűnt követett el, vagy azért, hogy vigaszt leljen félszegen állva meg az oltár és a faszobrok között, ha az ő szívéen ejtett sebet a világ.

És a szentek, a mártírok, az apostolok, az angyalok, a próféták és mindenféle égi népek most is kegyesek voltak hozzá. Mert Szindbád csendesen elszunyókált a sötétbar-na padban egy szomorú imádság közepén. S oly sok idő után végre gyönyörűt álmodott. Szent László-korabeli lovagnak látta magát álmában a hajós, aki tengeri kószálások, majd a sok setét német kolostorban töltött év után telepedett meg az országban, és beleszeretett a hercegnők legszebbikébe. Nászútra készültek Velencébe, s Szindbád már azt is látta, hogy villogó szemű itáliai ácsok faragnak számukra gondolát az Adriai-tenger egyik kikötőjében.

Szindbádnak oly igen jólesett az álom, hogy aprókat horkantott, mint amikor a kiéhezett ember egy váratlanul elébe pottyant sült libával álmodik, akár a kis gyufaárus lány Andersen történetében. Oly édesen aludt, mint a virágméz az akácfafürtök kelyhében, ha rájuk süt a késő délutáni nap, és elülnek a madarak is, akkorára nő szívükben a csend.

Egy percet aludt? Egy órát? Kettőt? Hármát? Nem lehet tudni, mert a templomokban nincsenek fölszerelve ingaórák, e házak mennyei lakóinak nincs szükségük rájuk, hisz az örökkévalósággal mérik az időt.

Szindbádot egy barna ruhás, kriptaszagú templomszolga ébresztette fel, a kazamaták leghátsó falához hasonlatos hideg kezével rázva meg a vállát. – Keljen fel, Szindbád úr, mert be kell zárni a templomot!

Szindbád álomittas szemekkel, csodálkozva nézett körül. Nem értette, mit akar tőle ez a pincebogárszerű kántor, amikor az előbb még deli hercegek és bársonyruhás szépasszonyok vették körül. – Be kell csukni a templomot – suttogetta olyan rekedtes, nyikorgó hangon a szolgál, amilyent csak a kiszolgált, öreg püspökök viseltesebb sarui adnak.

Szindbád félálmban is elképedt a mondaton, mert errefelé már a Jagellók óta nem volt szokásban, hogy bezárják a templomot. Titokban azt remélte, hogy a fehér boltzatok között éjszakázhat, mert a setétben már semmi kedve nem volt árkon-bokron, szálkás kerítéseken, mérges kutyákon keresztülbotladozva botorkálni a hetedik faluba, Majmunka házához. Hajnalban szeretett volna útra kelni, hogy megpihenjen kisé, nem akart gyűrt arccal, kialvatlanul, a sírból kijövetelt követő egynapos csavargás jeleivel Majmunka szeme elé kerülni, nehogy ráijessen.

– A püspök úr parancsa ez – mormolta koporsóra hulló gesztenyelevél hangján a száraz templomi ember –, mert gonosz emberek ólálkodnak éjszakánként az Isten házában, a múlt héten is ellopták az arany szentségtartót, Miasszonyunk ezüst gyertyáit és a csodatevő Dániel mártír igazgyönggyel kivarrott palástját.

Szindbád kicsoszogott a rovarmozgású sekrestyés után, akit még Szent Gellért

hagyott hátra hírmondónak. S már csikordult is mögötte a kulcs, mint megforduló kard a bordacsont mögött, és Szindbád kirekesztetett.

Ahogy ott szédelgett, még álomtól kábán, fának, templomkerítésnek ütközve a vak-sötétben, nem bánta volna, ha valamelyik régi, kedves asszonya – a helybeli kocsmárosné vagy a tanítókisasszony – előlépne egy tölgyfa dereka mögül, hogy elkalauzolja őt. Ám némán zúgott a lomb, és hült helye volt már a régi szerelmeknek, a puha gyolcsba csavart csizmácskák nyomainak is. Szindbádot erős didergés fogta el. A szemét erőltetve botorkált előre a kutyaugatásos éjszakában, komondorok, dogok, kuvaszok és mindenféle vad korcsok ugattak rá a kerítések mögül. Csak annyi fény kellett volna, hogy rátaláljon a gyalogútra, ami Majmunka házához vezet, de világosság nem adatott. Néhány másodpercig úgy érezte: végképp elveszett.

Amikor a kétségbeesés már-már igazán erőt vett rajta, eszébe jutott az iránytűje. Hogyhogy nem gondolt rá eddig? Hisz ott hordta azt, amióta csak az eszét tudta, az óraláncán, a mellényzsebben, vitte százezer veszélyben, s a kicsi műszer a legnagyobb tengeri viharokban, gonosz orkánok és robajló villámlások közepette is mindig kiségitte a bajból. Foszforos mutatója megadja majd az irányt Majmunka házához is!

A hajós a zsebébe nyúlt, hogy előhúzza az óráját. Legutóbb Pesten nézte meg egy harangkonduláskor, amikor ellenőrizte az időt. Az iránytű hozzákoccant akkor az ezüst órafedélhez.

De Szindbád hiába kotorászott, csak dohányport talált a mellényzsebében. Hiába is kereste volna a két kicsi tárgyat, ott heverték már az asztalon, egy régiségkereskedő hátsó szobájában. A zsebtolvaj pedig, aki még a siklón húzta ki Szindbád felöltőjéből az apró műszereket, amikor közel nyomulva hozzá látszólag a város látképét csodálta, már el is felejtette az üzletet. Éppen vörösbort ivott cimboráival a Zöld Ördögben. Hiába tapogatta át huszadszor is rémülten zsebeit Szindbád, hiába forgolódott, majd hiába próbálta kétségbeesetten kitalálni iránytű nélkül is, hogy merre van kelet, hogy merre lehet Majmunka háza, elveszítette a hajósok legfőbb tájékozódóeszközét.

Úgy járkált ott árván és riadtan, mint ahogy megakadt csont jár fel-alá az ember gégejében. Majmunka – kalapált csak a fülében, s egyre a tűzhelyet látta maga előtt, rajta a fortyogó fazékkal, benne erdő, rét és mező füveivel, amelyekkel Majmunka örök idők óta várta őt, és mindannyiszor kikúrálta százezer bajából. De Majmunka nem volt sehol. Csak a kutyák csaholtak rá gonoszul, s nyirkos, hideg szél csapott le rá. A fák koromsötét árnyai úgy nyikorogtak fölötte, mintha gonosztevők tetemét himbálnák. Ezeregy éves bolyongásának minden fájdalma rászakadt Majmunka hiányától.

A nyakába nyúlt, hogy – mint a kilátástalanabb helyzetekben mindig – megtapogassa a Seherezádétól kapott, örök életet adó aranylánc közepén a picike aranyszívet, hogy erőt merítsen belőle, hogy e szív érintése új bátorságra ösztönözze. De hiába nyúlt kalóztól vett piros inge alá, amit az Égei-tengertől a poprádi hegyekig annyiszor feszített a szél.

Mert a láncot is ellopták.

Szindbád rémülten nézett fel a koromsötét égre, aztán behunyta a szemét, s a másodperc töredéke alatt átvillámlott rajta egész élete. Nők, tengerek, falvak és utak, istentelen bolyongásai.

A hajós bólintott. Mert hirtelen elszállt belőle a szorongás, kiröppent szívéből a fé-

lelem. Megértette, már nem kell tartania semmitől, hisz remélnie sem lehet semmit: asszonyok hívó szavát, távoli tengerek igéző hullámain, kiskocsmák üzenetét. S már azt sem bánta, hogy nincsen iránytűje, hogy meghatározhatatlan lett Majmunka háza, Ewelyn selyemhaja, a szerelmet bűgő piros őszi falevelek – és immár önmaga is.

Maradt még hely így is a világon, ahová mindenféle műszer, iránytű, szektáns vagy csillagfény és holdsugár nélkül, csupán az ösztönével eljuthatott.

Összehúzta magán a kabátot, s halkán, akár a lélegzet, elindult a sírja felé.